

Gastropoētika & Marģera Zariņa “Viltotais Fausts jeb pārlabota un papildināta pavārgrāmata”

Mārtiņš Laizāns, Latvijas Universitāte

Literatūras zināšanas mūsdienīgam bibliotekāram

pētnieks LZP FLPP projektā *Nacionālā identitāte: gastropoētiskais aspekts*, lzp-2019/1-0294

gastropoētika

gastēr (sengr. ‘vēders’) + *poiēsis* (sengr. ‘veidošana’, ‘gatavošana’)

gastronomija + poētika (piem., Aristotelis “Poētika”)

kā ēdiens funkcionē un ko tas nozīmē literatūrā (& citās mākslās)

gastronomiskais kā kultūrzīme, kultūras elements

konteksts, kultūras nosacīta, ataino kopienas identitāti & vērtības

maltīte ir kā teksts, kas lasāms arī kā plašāks teksts par nacionālo un kultūras identitāti (Tompkins 2005: 252)

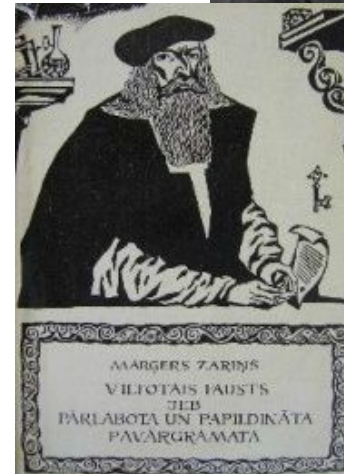
ēdiens ir viena no būtiskākajām nacionālās identitātes zīmēm, savukārt ēdiena attēlojums literatūrā atklāj, kā šī identitāte tiek veidota (Cozzi 2010: 5)

ēdiens filmā ir papildīts vairāk nekā tikai ar kalorijām vien (Bower 2004: 12)

Mārgers Zariņš

1910–1993

“Viltotais Fausts jeb
pārlabota un papildināta pavārgrāmata” (1973)

“Viltotais Fausts”

valodu daudzveidība

latviešu valoda(s), citas valodas

kultūratsuču biezenis – īstas & izdomātas

“alternatīvā” vēsture

Künstlerroman (mākslinieka dzīve)

caur gastronomisko

valodas, literāra & gastronomiska jaunrade

“Viltotais Fausts”

literāri-gastronomiska spēle

“postmodernisms”, metafikcija

“viltots” ēdiens

“viltots” literārais Fausts

“viltota” gastronomiska kultūratsauce

Roterdamas Erasma viltotais Fausts (darvā svilināta Brābantas pīle)

.. grāmatai devu vēl arīdzan otru titulu – **Viltotais Fausts**, bez šaubām, vien tādā nozīmē, kā saprot, piemēram, viltotu zaķi, viltotu fazānu vai pat viltotu pankūku (nabaga bruņinieku) ..

gastropoētika “Viltotajā Faustā”

ēdiena pētniecības (*food studies*) atzars

starpnozarisks pieeja

gastroliterārs teksts, kulinārs teksts

gastroromāns, recipistolārs romāns (“Šampinjonu derība”)

“Grāmata būs filozofiski gastronomisks traktāts, gandrīz kulinārijas un diētiskās medicīnas kandidāta disertācija, pasniegta laikmeta morāles un tikumu mērcē ar emociju salātiem”

kulinārais romantisms

“Bet tas taču idiotiski! Noņemties ar pavārgrāmatu.”

kulināri valodniecisks eksperiments (J. Čākurs)

gastropoētika: daudzvirtuvība

nacionālās virtuves

virtuvju jaukšanās, globalizācija, hibrīdvirtuves

virtuvju vārdnīcas (ēdienkartes)

knapas (vācu *knapp* + spāņu *tapas*)

gastropoētika: daudzvalodība

ne tikai ēdienu, bet līdzās arī valodu sajaukšanās/jaunrade
starpkulturālas (ne)atbilstmes – pārpratumi, kļūdas

iekšēja – latviešu valoda(s) / ārēja – citu valodu piesātinājums

“.. atzinis *Viltoto Faustu* par izdevušos daiļdarbu, tikai – to vajagot
pārtulkot latviešu valodā” (J. Čākurs)

.. Tā! Tad liec toverī, kurā jau saceptas **purslas** iekšā.

— Fui! Daila, nesaka — **purslas**, saka **šampigjoni**, — pamāca māte.

— **Šampinjonus**.

— Latviskais nosaukums gan ir **briedenes**, — aizrādu.

— **Briedenes** ... jā, kur es paliku? **Briedenes**, **šampinjonus**, **purslas** — tas ir viens un tas pats, — samaisa ar sūrābeles mērci, pieliek grauzdētu sviestu, sāli, sīpolus un melnos piparus.

gastropoētika: tulkojamība

skābputra & kami

kultūrīpatnību pašrefleksija

Kā, piemēram, francūzīm lai izskaidro, kas ir skābputra? *Le gruau aigre?* Kāpēc *le gruau*? Kāpēc ne *gachis*? Varbūt – *le gruau fumier*?

«Ņemi un samet auzas, miežus, drusku zirņus un pupas verdošā ūdenī, mazu brīdi pagozē, tad izber uz izklaidus palagiem (!), lai saulē izkalst un apsmird (!), šauj karsti izkurinātā maizes krāsnī (?) un ņemies tos maisīt, kamēr tie vairs neapdeg, tad aizvāz krāsni ciet un ļauj žūt, līdz krāsns atdziest. Pēc tam izgrāb, liec akmens dzirnās (?), samal miltos, izsijā, iekaisi skābā putrā (?) jebšu pienā un ēd, kamēr jāskrien uz kluci (?)»

gastropoētika: intertekstualitāte

tipiski ar gastronomiju piesātinātiem satīriskiem darbiem

nopietnais (romāns) & nenopietnais (gastronomija)

Ars optima ad faciendū vinegretum divinum.

(Labākais paņēmiens dievišķā vinegreta pagatavošanai.)

Nāciet un skatieties, draugi, kā gatavo dievišķu ēsmu,
Marons nav receptēm skops, priecīgs visiem tās dod,
Faiāki tie vai Megaras vientieši biklie,
Priapa dārgumu pilns dārzaugļu zeltītais grozs.
Sīpolus, lupīnas, pupas nu durstiet ar ģelzanu asu,
Moliju piemietiet klāt, olīvu eļļu mazliet,
Nēpentēs, panacejas un Lesbijas majorānu.
Sukādi. Hiosas vīns sudraba traukā lai zied!

vinaigrette vs. vinegret

Easy Homemade Vinaigrette | lovingvegan.com

Vinaigrette - Simple Vegan | simpleveganblog.com

Simple Vinaigrette Recipe | kristineskitchenblog.com

The New All-Purpose Vinaigrette | thekitchn.com

Lemon Salad Dressing | fifteenspatulas.com

Basic Vinaigrette Recipe | cookieandkate.com

Easy & quick Vinaigrette | Kenwood UK | kenwoodworld.com

Vinaigrette (Easy, Mini...) | playswellwithbutter.com

Orange Cilantro Vinaigrette | thecafeusecrafinne.com

Basic Mustard Vinaigrette Recipe - The... | reluctantgourmet.com

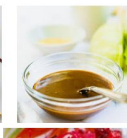
Lemon Vinaigrette Dressing | eatingbirdfood.com

Lemon Vinaigrette | tasteofhome.com

Receptes.lv - Garšīgais vinegrets | receptes.tvnet.lv

Receptes.lv - Vinegrets ar kāpostiem | receptes.tvnet.lv

Vinegrets - DELFI | delfi.lv

Classic Vinaigrette | A SOScuisine r... | soscuisine.com

Vegan Lemon Vinaigrette Dressing Recipe | thespicecraze.com

Garlic Vinaigrette - Recipe - Fine... | finecooking.com

Shallot Vinaigrette | foodnetwork.com

Vinegrets kg | manarimi.lv

Salāti "Vinegrets" - viens, divi un gatavs | mammanunatētem.lv

Receptes.lv - Vinegrets ar sīņpēm | receptes.tvnet.lv

Vinegrets. Padomi, lai salāti izdotos... | la.lv

Vinegrets - Uztura koučings | kotuedis.lv

Vinegrets ar turku zirņiem un papriku... | delfi.lv

Vinegrets - DELFI | delfi.lv

Vinegrets - DELFI | delfi.lv

Receptes.lv - Vinegrets ar skābiem... | receptes.tvnet.lv

Vinegrets - DELFI | delfi.lv

Vinaigrette Salad (Vine...) | olgaithekitchen.com

Vinegrets | gardis.lv

Receptes.lv - Vinegrets ar sīļi | receptes.tvnet.lv

Konservēts vinegrets - Santa | santa.lv

Vinegrets - DELFI | delfi.lv

Ceptu biešu vinegrets | Salāti | Vegus | vegus.lv

gastropoētika: identitāte & vēsture

ēdiens kā dzīves kvalitātes atspoguļotājs

bagātāka ēdienkarte = krāšņāka valoda = labāka dzīve

“Pārlasot P.P.P. lappuses, viss, kas tur rakstīts, sāk likties fantastisks un nereāls.”

gastroutopija (caur valodu)

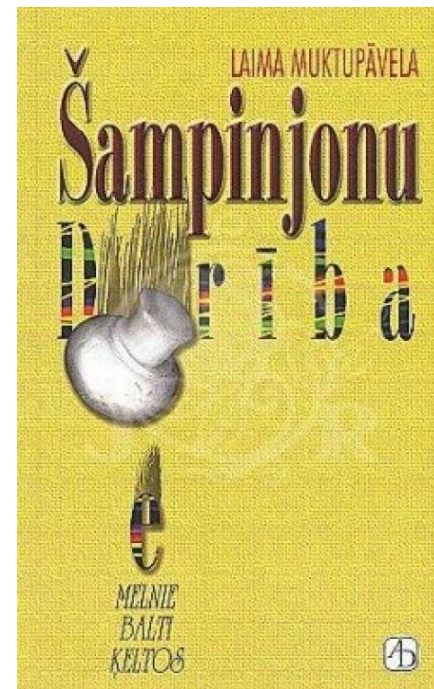
harčo kā zelta vidusceļš & lielais samierinātājs

“Viltotā Fausta” līdzinieki

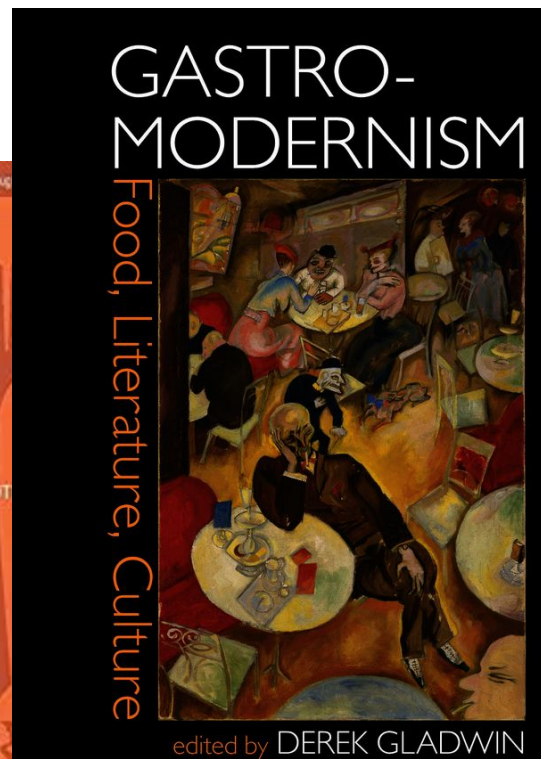
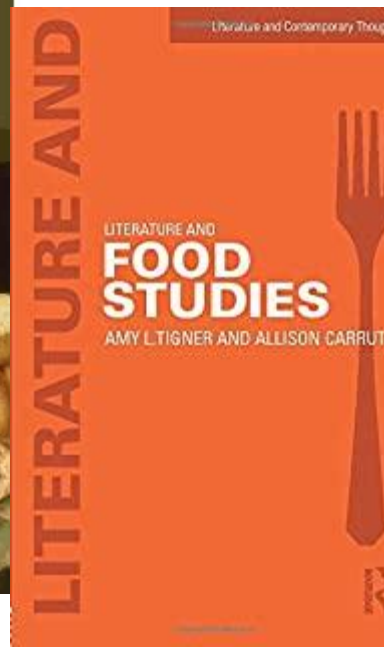
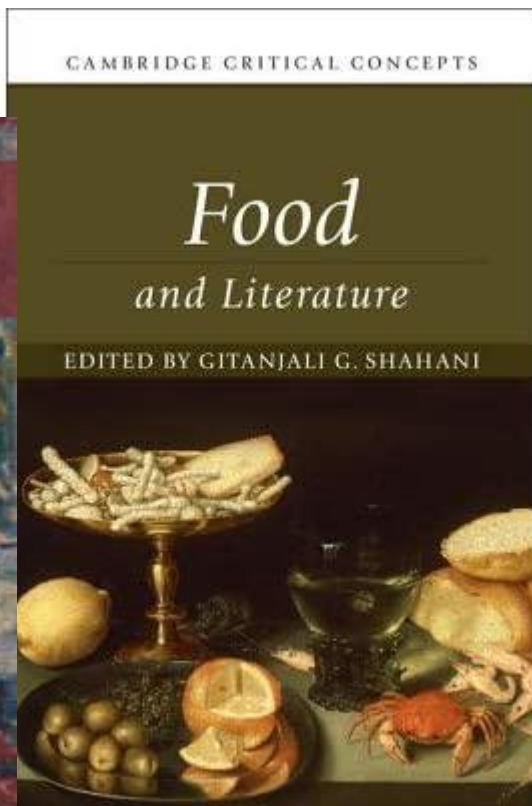
Petronijs (1. gs.) “Satirikons” (“Trimalhiona dzīres”)

Fransuā Rablē (15./16. gs.) “Gargantija un Pantagriels”

Laima Kota (ex-Muktupāvela) “Šampinjonu derība”

gastropoētika: pētniecība

turpmākas iespējas

tulkojamība un kultūrpārnese

daudvalodība un citi gastroromāni

migrācijas romāni (V. Lācītis, A. Manfelde)

“rekonstrukcija”

sastats ar citu Faustu ēdienkarti (Gēte, T. Manns, Rokpelnis u.c.)

utt...

Kūriš!